

ÅRSBERETNING 2010

FOR

JUSTITSMINISTERIETS FORSKNINGSPOLITISKE UDVALG

OG

JUSTITSMINISTERIETS FORSKNINGSKONTOR

Bilag: Forslag til forskningsemner

1. BAGGRUND

Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg blev nedsat i foråret 1998 med henblik på at styrke forskningen på Justitsministeriets område, herunder bl.a. rådgive justitsministeren om forskningspolitiske spørgsmål, vurdere behovet for forskning, fremsætte forslag til forskningsprojekter og koordinere forskningen dels inden for hele Justitsministeriets område og dels med forskningen på andre ministeriers områder. Endvidere skal udvalget medvirke til, at oplysninger om forskning er let tilgængelige for myndigheder og forskere, og efter anmodning fra justitsministeren medvirke ved udarbejdelsen af generelle retningslinjer for tildeling af offentlige midler til konkrete forskningsprojekter m.v.

I efteråret 1997 ansatte Justitsministeriet en forsknings- og dokumentationskonsulent til varetagelse af konkrete forsknings-, statistik- og dokumentationsopgaver samt sekretariatsfunktioner i forhold til Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg. Med ansættelse af yderligere personale blev Forskningsenheden etableret i 2001. I 2008 blev Forskningsenheden opgraderet til Forskningskontor.

Der er årligt afsat et beløb til finansiering af ekstern forskning.

Årsberetningen oplyser om den virksomhed, der har fundet sted på disse områder i 2010.

2. JUSTITSMINISTERIETS FORSKNINGSPOLITISKE UDVALG

2.1. Sammensætning

Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg består af repræsentanter for Justitsministeriets departement, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Rigsadvokaten, Rigspolitchefen, Foreningen af Politimestre i Danmark, Den Danske Dommerforening, Foreningen af Fængselsinspektører, vicefængselsinspektører og økonomichefer, Det Kriminalpræventive Råd, Retspsykiatrisk Klinik og Danmarks Statistik. Endvidere er seks udvalgsmedlemmer fra universiteterne personligt udpegede.

Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg havde i 2010 følgende sammensætning:

Medlem

Sektionsleder for Forskning & Analyse,
ph.d. Camilla Hald
Fængselsinspektør Bodil Philip

Landsdommer Lis Sejr

Indstillet af

Rigspolitchefen
Foreningen af fængselsinspektører, vice-
fængselsinspektører og økonomichefer
Den danske Dommerforening

Adm. overlæge Peter Kramp	Retspsykiatrisk Klinik
Vicestatsadvokat Ingeborg Gade	Rigsadvokaten
Kontorchef Anita Lange	Danmarks Statistik
Sekretariatschef Anne Karina Nickelsen	Det Kriminalpræventive Råd
Afdelingschef John Vestergaard	Justitsministeriets departement
Faglig koordinator Hans Monrad Graunbøl	Direktoratet for Kriminalforsorgen

Personligt udpegede medlemmer:

Professor, dr. jur. Flemming Balvig	Københavns Universitet
Professor, lic.jur. Gorm Toftegaard Nielsen	Århus Universitet
Lektor, cand. jur. Ingrid Lund-Andersen	Københavns Universitet
Professor, dr. phil. Jesper Ryberg	Roskilde Universitetscenter
Professor, cand. jur. Lars Bo Langsted	Aalborg universitet
Professor, ph.d. Thomas Elholm	Syddansk Universitet

Professor, dr. jur. Flemming Balvig er formand for udvalget.

2.2. Mødeaktiviteter

Der er i 2010 afholdt ordinært møde d. 29. november.

2.3. Udvalgets virksomhed

2.3.1. Oversigt over forsknings- og statistikopgaver inden for Justitsministeriets område

Der er udarbejdet et katalog over igangværende forskning samt over behovet for ny forskning inden for de forskellige sagsområder, der henhører under Justitsministeriets departement, Justitsministeriets styrelser samt inden for Rigspolitechefens og Rigsadvokatens område.

Kataloget fokuserer primært på behovet for evaluering af aktuelle lovændringer m.v. og for forskning i relation til fremsatte lovforslag. Endvidere supplerer udvalgsmedlemmerne løbende med ønsker om især mere almene forskningsprojekter inden for Justitsministeriets område. Kataloget opdateres og drøftes kontinuerligt med henblik på at have et overblik over igangværende og mulige kommende forskningsopgaver på Justitsministeriets område.

Som bilag til denne årsberetning indgår listen over forslag til forskningsemner.

2.3.2. Prisopgave

Med henblik på at styrke de studerendes interesse for forskning inden for Justitsministeriets område har Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg indstiftet en pris for bedste studenterafhandling vedrørende et givet emne. Prisen er på 25.000 kr. Emnet for prisopgaven 2009, med prisuddeling ved det ordinære udvalgsmøde i 2010, var "Korruption". Prisen blev givet for en juridisk studenter-

afhandling med titlen ”Grænsen mellem bestikkelse og lovlig modtagelse af gaver og andre fordele i det offentlige” skrevet af stud. jur., nu cand. jur. Marie Løvbjerg. Opgaven er tilgængelig på Justitsministeriets hjemmeside.

Prisopgaven for 2010 med frist for indlevering den 1. oktober 2011 vil gå til den bedste besvarelse af en opgave om ”Resocialisering”. Nærmere information om opgavens afgrænsning og om indlevering af besvarelse er annonceret i relevante tidsskrifter og på Justitsministeriets hjemmeside: www.jm.dk/forskning/prisopgaver/.

Prisopgaven for 2011 er under udarbejdelse og vil ligeledes blive annonceret i relevante tidsskrifter i løbet af foråret, ligesom information herom lægges på den nævnte hjemmeside. Prisopgaven for 2011 vil angå udvisning, herunder betinget udvisning.

3. SEKRETARIATET

3.1. Personale

Mag. art. et dr. jur. Britta Kyvsgaard er chef for Forskningskontoret og sekretær for Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg. Kontorets medarbejdere bestod i 2010 desuden af kriminolog, ph.d. David W. M. Sorensen, som var ansat som fuldmægtig frem til juni 2010, og af bachelor i kriminologi Lise Nordskov Nielsen, ansat som fuldmægtig frem til februar 2010. Cand.scient.soc. Anne-Julie Boesen Pedersen er ansat som konsulent i kontoret, og medio oktober blev cand.scient.soc. Tanja Tambour Houlind Jørgensen ansat som fuldmægtig. Herudover er cand.scient.soc. Christian Klement ansat som fuldmægtig til at gennemføre en undersøgelse af risikofaktorer og rocker- og bandekriminalitet, og cand.scient.soc. Maria Libak Pedersen og cand.scient.pol. Jonas Markus Lindstad blev i januar 2010 ansat som fuldmægtige til at arbejde med et forskningsprojekt om rekruttering til bander.

Studentemedhjælpere i 2010: stud.scient.soc. Tanja Tambour Houlind Jørgensen, stud.scient.soc. Malene Lang Hansen, stud.scient.soc. Mia Sulsbrück, stud.scient.soc. Siri Dencker og stud.scient.soc. Søren Nielsen-Gravholt.

3.2. Forsknings-, statistik- og udredningsopgaver

Der er i årets løb gennemført en række opgaver enten efter anmodning eller på eget initiativ. I det omfang, rapporter fra Forskningskontoret er offentliggjort, vil de være tilgængelige på Justitsministeriets hjemmeside under *Forskning*: Rapporter fra Forskningskontoret. Rapporterne omtales endvidere i Justitsministeriets ugentlige nyhedsbrev, der kan abonneres på via Justitsministeriets hjemmeside.

3.2.1. Til brug for Rigsadvokaten er der svarende til tidligere år gennemført en undersøgelse af bru- gen af langvarige varetægtsfængslinger. Undersøgelsen omhandler de varetægtsfængslinger, der overstiger en varighed på tre måneder, og hvor der i 2008 er faldet dom i 1. instans. Se *Langvarige varetægtsfængslinger 2008*. Der er netop gennemført en tilsvarende undersøgelse vedrørende lang- varige varetægtsfængslinger i 2009. Denne rapport er endnu ikke offentliggjort.

3.2.2. Ligeledes til brug for Rigsadvokaten er der svarende til tidligere år udarbejdet en statistik over antallet af varetægtsfængslinger i isolation i 2008, se *Statistik om isolationsfængsling 2008*. Der er gennemført en tilsvarende undersøgelse af antallet af varetægtsfængslinger i isolation i 2009. Denne rapport er endnu ikke offentliggjort.

3.2.3. Til brug for Retsudvalget er der – også som i tidligere år – gennemført en undersøgelse af ungdomssanktioner og ubetingede domme, som i 2009 blev idømt unge lovovertrædere, dvs. perso- ner yngre end 18 år på gerningstidspunktet. Se *Redegørelse om ungdomssanktioner og ubetingede fængselsstraffe til unge lovovertrædere, 1. januar til 31. december 2009*.

3.2.4. Sammen med Flemming Balvig, Københavns Universitet, er der udarbejdet en rapport om resultaterne fra offerundersøgelsen i 2005-2009 samt halvdelen af året 2010. Se *Offerundersøgel- serne 2005-2009 – med delvis opdatering for 2010*.

3.2.5. En evaluering af effekten af tidsbegrænsning af visse foranstaltningsdomme er udarbejdet til brug for Retsudvalget. Se *Evaluering af tidsbegrænsning af foranstaltninger*.

3.2.6. Efter anmodning fra Københavns Politi City er politiets indsats i nattelivet evalueret. Se *Hot spots. En effektevaluering af politiets særlige indsats mod vold i nattelivet*.

3.2.7. Til brug for Rigspolitiet er en registerbaseret undersøgelse af rocker/bandemedlemmer og risikofaktorer udarbejdet. Se *Rockere, bander og risikofaktorer*.

3.2.8. I årets løb er der desuden udarbejdet en række mindre notater om bl.a. udviklingen antallet af samfundstjenestedomme, udviklingen i anmeldelser og sanktioner for vold, danskernes bekymring for vold og kriminalitet, udviklingen i omfang og art af ungdomskriminalitet, udviklingen i børns kriminalitet samt i kvinders andel af kriminalitet.

3.2.9. Ved årets udgang var en undersøgelse af rekruttering til bander under gennemførelse. Første del af undersøgelsen, der omhandler første led i fødekæden, forventes afsluttet foråret 2011.

3.3 Eksternt udvalgsarbejde m.v.

Britta Kyvsgaard har i 2010 været:

Medlem af Advisory Board for Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention

Medlem af Det Kriminalpræventive Råds tænketank

Medlem af bestyrelsen i Dansk Kriminalistforening

Medlem af repræsentantskabet for Dansk Forsorgsselskab

Medlem af bestyrelsen i International Society of Criminology

Medlem af det videnskabelige råd ved Statens institutionsstyrelse, Sverige

Medlem af Danmarks Statistiks brugerudvalg for befolkningsstatistik.

Medlem af Servicestyrelsens referencegruppe vedrørende kriminelle og kriminalitetstruede børn og unge

Medlem af Servicestyrelsens ekspertpanel vedrørende dokumentationsprojekt

Medlem af EU-expert group on the policy needs for data on crime and criminal justice

Medlem af aftagerpanel under Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

Medlem af SFI-følgegruppe vedrørende evaluering af PSP-samarbejdet

Medlem af referencegruppe vedrørende netværksmødeprojekt i Rehabiliterings- og Forskningscentret for Torturofre

David Sorensen har i 2010 været:

Medlem af EU-expert group on the policy needs for data on crime and criminal justice

Anne-Julie Boesen Pedersen har i 2010 været:

Rådsmedlem i Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi

4. FORSKNINGSBEVILLINGER

4.1. Prioritering af forskningsbevillinger

Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg har besluttet, at følgende retningslinjer bør gælde for bevillinger fra Justitsministeriets Forskningspulje:

- 1) Den højeste prioritet gives til *forskning og evaluering i forbindelse med lovforberedende arbejde, lovændringer og forsøgsvirksomhed inden for Justitsministeriets område*. Ønsket om at styrke forskningen inden for Justitsministeriets område udspringer i høj grad af behovet for at få en forskningsbaseret viden på netop disse områder, herunder ikke mindst viden om betydningen af lovændringer. Det er derfor naturligt, at det er denne form for forskning, der især søges fremmet gennem bevillinger fra Justitsministeriets Forskningspulje.
- 2) Anden prioritet gives *forskning i mere almene, aktuelle problemstillinger, som knytter sig til den politiske debat, eller som er af grundlæggende betydning for det felt, Justitsministeriet dækker*.

Udvalget og ministeriet må primært søge at stimulere universitetsforskere og andre til at påtage sig disse opgaver og sekundært sikre, at forskningen gennemføres som rekvireret forskning.

Med henblik på at stimulere de studerendes interesse for forskning og for Justitsministeriets fagområde er det endvidere besluttet, at *studenterprojekter kan støttes med mindre beløb*. Det forudsætter, at projekterne vedrører emner, som er af interesse for Justitsministeriet, at projekterne i øvrigt er af en karakter, som en mindre forskningstrænet kan forventes at få udbytte af, og at vedkommende superviseres af en etableret forsker.

Der bevilges *ikke* midler til bogudgivelser eller til rejser og studieophold.

4.2. Retningslinjer for udbetaling af midler fra Justitsministeriets Forskningspulje

Der er udarbejdet en standardskrivelse med retningslinjer for, hvorledes midler udbetales og administreres, med vilkår for oppebørsel af løn, for indlevering af regnskab og rapport m.v. Retningslinjerne følger i meget høj grad dem, det tidligere Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd har udformet.

4.3. Bevillinger fra Justitsministeriets Forskningspulje i 2010

I 2010 er der bevilget midler til følgende projekter:

263.500 kr. til ph.d.-studerende Jakob Schiøler til en evaluering af straffuldbyrdelsesloven.

53.366 kr. til lektor Bettina Lemann Kristiansen til fortsat empirisk undersøgelse af retshjælpstilbud.

197.983 kr. til lektor Esben Houborg i forbindelse med en undersøgelse af implementeringen og konsekvenserne af ændringerne af lov om euforiserende stoffer fra 2004.

180.000 kr. til kriminolog Dave Sorensen til et projekt om indbrud i beboelse (med delvis udbetaling i 2011).

194.962 kr. til ph.d. Iryna Marchuk til en undersøgelse af transnational økonomisk kriminalitet.

95.592 kr. til ph.d. Annette Olesen i forbindelse med et ph.d.-projekt om gæld ved løsladelse (med udbetaling i 2011).

108.917 kr. til dansk deltagelse i international offerundersøgelse.

4.4. Resumé af afsluttede forskningsprojekter

Når ikke andet er anført, er rapporterne i deres fulde længde tilgængelige på Justitsministeriets, se under *Forskning* og videre under *Rapporter vedr. Forskningspuljen*.

4.4.1. I 2003 og 2004 blev der bevilget midler fra Justitsministeriets Forskningspulje til en undersøgelse af karakteristika ved politianmeldte voldtægter i perioden 2000 til 2002. Undersøgelsen er delt op i en række delrapporter, hvoraf del IV og V er færdiggjort i 2010. Rapporterne, 'Voldtægt der anmeldes, del IV: Mændene' og 'Voldtægt der anmeldes, del V: Kvinder der anmeldte voldtægt eller forsøg på voldtægt', er udarbejdet af Flemming Balvig, Bjarne Laursen, Karin Sten Madsen, Maj-Britt Elise Martinussen og Katrine Sidenius.

Resumé af 'Voldtægt der anmeldes. Del IV: Mændene'

Bag enhver voldtægt er der en eller flere gerningsmænd. Nogle af disse bliver aldrig fundet, men ud fra de udpegede eller fundne mænd er det muligt, trods store individuelle forskelle, at beskrive disse mænd og se på, om de adskiller sig fra mænd i almindelighed. I hovedpunkter viser analysen af voldtægter, der var anmeldt i perioden 2000-02, følgende:

- *To ud af tre (68 pct.) mænd blev fundet*
- *84 pct. af de udpegede mænd blev sigtet og 34 pct. dømt*
- *De udpegede mænd var hyppigst i 15-24-års alderen, gennemsnitsalderen var dog 30 år*
- *Aldersprofilen blandt de udpegede mænd ligner aldersprofilen for gerningsmænd til vold og tyveri*
- *De udpegede mænd var lavere uddannet end mænd generelt, idet kun 26 pct. havde uddannelse ud over grundskolen, mod 52 pct. for mænd generelt i samme aldersgruppe*
- *39 pct. af de udpegede mænd var ikke i arbejde eller uddannelse, mod 12 pct. for mænd generelt*
- *Der er social ulighed i, hvilke af de udpegede mænd der blev dømt: Mens omkring 20 pct. af funktionærer blev dømt, blev over 50 pct. af førtidspensionister og bistandsmodtagere dømt*
- *Separerede og fraskilte mænd var betydeligt overrepræsenterede blandt de udpegede mænd*
- *To ud af tre udpegede mænd var etniske danskere, men indvandrere og efterkommere optrådte hyppigere end etniske danskere*
- *En meget stor del af de udpegede mænd var berusede, og en betydelig del var påvirkede af stoffer*
- *53 pct. af de udpegede mænd var registreret i Kriminalregisteret for tidligere kriminalitet (færdselslovsovertrædelser undtaget).*
- *11 pct. af de udpegede mænd var registreret for sædelighedskriminalitet forud for perioden 2000-02*
- *De udpegede mænd havde en højere sygelighed end mænd generelt, især hvad angår psykiske sygdomme*

Resumé af Voldtægt der anmeldes. Del V: Kvinder der anmeldte voldtægt eller forsøg på voldtægt

Alle kvinder kan blive udsat for voldtægt, men ikke alle kvinder er lige udsatte. Det viser denne undersøgelse af kvinder, der anmeldte voldtægt eller forsøg på voldtægt i årene 2000 – 2002. Undersøgelsen omfatter 1206 kvinder, som er sammenlignet med en kontrolgruppe af kvinder med samme aldersfordeling med fokus på uddannelse, erhvervsplacering, familieforhold og nationalitet. Kvindernes og kontrolgruppens kontakter til det somatiske og psykiatriske sygehusvæsen er belyst ud fra data i Landspatientregistret og det Psykiatriske Centralregister. Der er tillige foretaget sammenligning med den tilsvarende undersøgelse af politianmeldt voldtægt og voldtægtsforsøg i perioden 1990-1992.

Undersøgelsen viser:

1. Kvinderne og det anmeldte overgreb

- *Den årlige anmeldeshyppighed af voldtægt eller forsøg på voldtægt var 1,6 pr. 10.000 kvinder.*
- *Raten var højst for 15-17-årige, 9,1 pr. 10.000, og lavest for ældre kvinder, 65 år og ældre, 0,1 pr. 10.000.*
- *60 pct. af anmeldelserne omhandlede 12-24-årige, nogle få procent piger under 12 år og 36 pct. 24-65-årige kvinder.*
- *Sammenlignet med den tidligere undersøgelse af anmeldte voldtægter i perioden 1990-1992 var anmeldelsesraten i 2000-2002 steget blandt småpiger og yngre piger, dvs. de 0 – 14-årige, mens raten var faldet blandt kvinder over 65 år.*
- *De fleste, 64 pct., af kvinderne kendte gerningsmanden, dog for 16 pct. kun i form af et kortvarigt bekendtskab. For 36 pct. af kvinderne drejede det sig om en ukendt gerningsmand, såkaldt overfaldsvoldtægt.*
- *Jo tættere relation mellem kvinden og manden, desto relativt større hyppighed af anmeldte voldtægter, der var fuldbyrdet. Ved overfaldsvoldtægt var det 31 pct. af tilfældene, og hhv. 77 pct. og 80 pct. ved kontakt- eller partnervoldtægt.*
- *De fleste kvinder (63 pct.) gjorde fysisk modstand ved overgrebet. Godt halvdelen forsøgte også at tale sig fra overgrebet.*
- *Ved overfaldsvoldtægter forsøgte kvinden i højere grad end ved kontakt- og partnervoldtægt at undslippe ved at skrike eller løbe væk.*
- *Kvinderne, der anmeldte voldtægt eller voldtægtsforsøg, havde kortere skolegang og lavere uddannelse end kontrolgruppen.*
- *Relativt mange af kvinderne var førtidspensionister sammenlignet med kontrolgruppen.*
- *Kvinderne var hyppigere enlige end kontrolgruppen.*
- *90 pct. af kvinderne var danske, defineret som født i Danmark af forældre født i Danmark, mod 91 pct. af kontrolgruppen. 92 pct. af kvinderne havde dansk statsborgerskab.*

- Hyppigheden af anmeldte voldtægter var relativ stor blandt grønlandske kvinder sammenlignet med kvinder af dansk oprindelse.
- Blandt de i alt 90 kvinder uden dansk statsborgerskab var knap halvdelen asylansøgere og hver tiende turist.
- Hvor der forelå oplysninger om alkoholindtagelse, havde knap halvdelen af kvinderne indtaget alkohol i tiden umiddelbart inden overgrebet, heraf havde halvdelen drukket mere end 5 genstande.
- Hvor der forelå oplysninger om alkoholindtagelse blandt unge piger mellem 12-14 år, havde lidt over hver fjerde indtaget alkohol.
- Alkoholindtagelse havde ingen betydning for andelen af fuldbyrdede voldtægter.
- I alt 18 kvinder, 1,5 pct., havde mistanke om at have været udsat for drug-rape.
- Knap hver tiende kvinde havde tidligere været udsat for et eller flere seksuelle overgreb.
- Lidt mere end hver tiende kvinde var tidligere registreret i Kriminalregisteret.

2. Voldstegn og skader

- 58 pct. havde fysiske skader, to var døde som følge af vold i forbindelse med overgrebet.
- Kvinder, der anmeldte partnervoldtægt, havde hyppigere fysiske skader end kvinder, der anmeldte overfalds- eller kontaktvoldtægt.
- Alkoholindtagelse af mindre end fem genstande var ikke relateret til, hvorvidt kvinden blev skadet i forbindelse med overgrebet, mens indtagelse af mere end fem genstande i tiden før overgrebet havde sammenhæng med forekomst af skader.
- I 32 pct. af sagerne blev gerningsmanden ikke fundet. I 18 pct. af sagerne blev gerningsmanden domfældt for voldtægt eller voldtægtsforsøg, mens der i 50 pct. af sagerne ikke blev rejst hhv. sigtelse eller tiltale, eller der var tale om frifindelse i forbindelse med retssagen.
- Fysiske skader havde ikke nogen markant indflydelse på, om en mulig gerningsmand blev domfældt.

3. Kvindernes kontakt til sygehusvæsenet

- Kvindernes kontakt til sygehusvæsenet var markant højere end kontrolgruppens. Dette gjaldt både i en toårig periode før overgrebet og efter overgrebet.
- Knapt dobbelt så mange af kvinderne i forhold til kontrolgruppen havde således to år inden overgrebet været i kontakt med sygehusvæsenet på grund af en somatisk lidelse, mens ni gange så mange havde haft kontakt på grund af en psykiatrisk lidelse. Der var blandt kvinder, der anmeldte, således en gruppe, som allerede før overgrebene var sårbare.
- I året for overgrebet og de to efterfølgende år var der en markant stigning i henvendelser til sygehus vedr. psykiatriske lidelser samt selvskadende adfærd, dvs. snitlæsioner, forgiftninger og alkoholforbrug blandt de kvinder, der anmeldte voldtægt eller voldtægtsforsøg.
- Forskelle i lægemiddelforbrug var særligt udtalt for nervemedicin i såvel året for overgrebet som i de efterfølgende år.

4.4.2. I 2008 blev der bevilget midler fra Justitsministeriets Forskningspulje til undersøgelse af danskernes holdninger til straf. Rapporten 'Danskernes retsfølelse og retsfornuft – et forspil' er udarbejdet af Flemming Balvig, Københavns Universitet.

Resumé:

I perioden fra 2006 til 2010 er der gennemført en serie af undersøgelser af de 18-74-årige danskeres holdninger til straf. Det drejer sig om 3 repræsentative telefoninterviewundersøgelser med fra 985 til 2.000 svarpersoner, 2 repræsentative postspørgeskemaundersøgelser med fra 1.317 til 1.364 svarpersoner og 24 fokusgruppemøder af hver 3 timers varighed med fra 8 til 12 repræsentativt udvalgte personer som deltagere i hvert møde. I tillæg er der gennemført en række mindre undersøgelser, primært med metodiske formål. I alt indgår der mere end 7.000 svarpersoner i det samlede sæt af undersøgelser. I 2009 er der foretaget tilsvarende undersøgelser i de andre nordiske lande: Norge, Sverige, Finland og Island. To paneler af bestående af retspræsidenter og byretsdommere har i henholdsvis 2006 og 2009 givet deres bud, hvad de efter bedste overbevisning og viden, har ment var retspraksis i de sager, som befolkningens på forskellig måde er blevet bedt om at forholde sig til.

4.4.3. Af Justitsministeriets Forskningspulje blev der i 2009 bevilget midler til en undersøgelse af adoption som mulig risikofaktor for kriminalitet. Rapporten, 'Adoption, psykiske lidelser og kriminalitet' er udarbejdet af ph.d. Merete Laubjerg.

Resumé:

Forskning viser, at adopterede har en større risiko for psykisk sygdom, men er adoption også en risikofaktor for kriminalitet? Formålet er at udrede om 'adopteret' er en selvstændig risikofaktor for domsafsigelser samt uddybe, om adopterede med psykisk sygdom også har større risiko for at blive kriminelle end ikke-adopterede.

Metoden er et landsomfattende registerbaseret studie mellem 1994-2004. Kohorten er på 282.986 15-27-årige. 1,3 % er adopterede og stedbørn.

Resultaterne viser, at 'adopteret' ikke er en risikofaktor for internationalt adopterede og danskfødte ≤ 12 mdr. på adoptionstidspunktet, men dansk adopterede > 12 mdr. samt stedbørn har 3-4 gange højere risiko. Derimod er 'oprindelsesland' en risikofaktor for kriminalitet for internationalt adopterede og for indvandrere. Alder ved adoption, kontakt til psykiatrien og 'bor ikke hos forældre' er risiko for dom og recidiv. Drengene får i langt højere grad end piger en dom, men unge pigers risiko for psykiatrisk kontakt er større end drengenes. Stedbørnene udgør en overset risikogruppe.

Konklusionen er, at det ikke er adoption som sådan, som er en risikofaktor for dom, men det er konteksten og den måde, vi håndterer begrebet adoption på. En kønsspecifik omsorg for barnet, med nytænkning i forhold til bortadoption og institutionalisering, er vigtig for at sikre såvel drenge som piger en ungdom fri for kriminalitet og psykiske sygdomme.

4.4.4. Af Justitsministeriets Forskningspulje blev der i 2009 bevilget midler til et projekt om militant islamisme og radikaliseringsprocesser. Rapporten, 'Al-Shabaab. Internationalisering af militant islamisme i Somalia og implikationer for radikaliseringsprocesser i Europa', er udarbejdet af Michael Taarnby & Lars Hallundbæk.

Resumé:

Forskningsrapporten omhandler den tiltagende internationalisering af konflikten i Somalia særligt med henblik på lokale militante islamisters ideologiske og operationelle tilnærmelse til al-Qaeda. Gennem en historisk analyse illustreres det, hvorledes konflikten indenfor de seneste fire år har taget en ny drejning, der i hidtil uset grad inddrager elementer fra globale jihadi grupperinger samt Somaliske diaspora miljøer, herunder også i vesten.

Rapporten er inddelt i tre hovedafsnit, der omhandler Somalias konflikt som et internationalt problem, tilstedeværelsen af militante islamister rekrutteret udenfor Somalia samt en analyse af radikaliserings- og rekrutteringsmekanismer anvendt af al-Shabaab.

Det første hovedafsnit udgør en deskriptiv gennemgang af al-Shabaab's historiske udvikling i en Somalisk kontekst. Det præciseres, hvorledes det ideologiske fundament for bevægelsen i væsentlig grad er i overensstemmelse med al-Qaeda's religiøse og politiske synspunkter. Disse ideologiske ændringer kan aflæses direkte i al-Shabaab's organisation, operationelle adfærd samt forholdet til civilbefolkningen. Endeligt beskrives de personlige samt organisatoriske bånd mellem al-Shabaab og al-Qaeda.

Andet hovedafsnit omfatter en gennemgang af rekrutteringen af udenlandske militante islamister til konflikten i Somalia. Det beskrives, hvordan internationale terror grupper har været til stede og udøvet indflydelse i Somalia siden 1992 og frem til i dag. Dernæst følger en geografisk opdelt gennemgang af den globale rekruttering til al-Shabaab med eksempler fra Afrika, Mellemøsten, USA og Canada og Europa, herunder også Danmark.

Tredje og sidste hovedafsnit er en analyse af radikaliserings- og rekrutteringsmønstre. Rapporten identificerer og beskriver en række faktorer, der tilsammen udgør omdrejningspunktet for radikaliseringen af primært unge Somaliere bosat uden for Somalia. Den effektive propaganda fra al-Shabaab kombineret med socialt udsatte grupper samt tilstedeværelsen af al-Shabaab sympatisører,

der yder logistisk støtte til nye rekrutter, udgør et relativt nyt fænomen i Europa og en tiltagende trussel.

4.4.5. Af Justitsministeriets Forskningspulje blev der i 2009 bevilget midler til et speciale om retsbevidsthed. Specialet, *'Kriminalitet og straf – en undersøgelse af politielever og journaliststuderendes holdninger til straf'*, er udarbejdet af stud.jur. Jesper Kobberrød.

Resumé:

I 2010 gennemførtes en undersøgelse af politielever og journaliststuderendes holdning til straf. Undersøgelsen var motiveret af og en opfølgning på dr. jur. Flemming Balvigs undersøgelse om danskernes syn på straf fra 2006. Endvidere skulle det undersøges, om ens profession havde indflydelse på fokusgruppernes strafudmåling.

Fokusgruppernes straffesyn blev afdækket gennem en undersøgelse af deltagernes informerede og konkrete retsfølelse, herunder via 7 straffesager opsummeret på skrift samt ved en præsentation af en fiktiv straffesag om gadevold vist på video.

Undersøgelsen viser nogle entydige tendenser. Dels påviser undersøgelsen, at viden synes at influere på deltagernes holdninger til straf. Således dømmer en majoritet af de adspurgte mildere efter overværelse af videofilmen, dvs. hvor man har fået en større indsigt i gerningsindholdet og i gerningsmandens personlige og sociale forhold, end man gjorde på baggrund af den opsummerede sag på skrift. Vedrørende de adspurgtes straffesyn, så udmåler de en straf, som er strengere, end den straf de tror, der bliver udmålt ved domstolene, men er mildere i deres strafferetlige bedømmelse, end de tror befolkningen er. Generelt kan man anføre, at deltagerne undervurderer strengheden af de straffe, der udmåles ved domstolene. Modsat oplever de befolkningen mere straforienterede, end de selv er.

Henset til fokusgruppernes individuelle straffesyn, så synes ens beskæftigelse at have indflydelse på ens holdninger til straf. I så henseende viser undersøgelsen, at eleverne fra Politiskolen er markant strengere i deres strafudmåling end de journaliststuderende og befolkningen i øvrigt, jf. Advokat-samfundets undersøgelse fra 2006.

Konklusionen på undersøgelsen er, at ens profession har en indflydelse på de adspurgte moralske grundværdier. Dette illustreres ved, at politieleverne er strengere i deres straffesyn end journalisterne er. Dog udmåler såvel et flertal blandt politieleverne og journalisterne generelt en straf, som er væsentlige lavere end de straffe, der udmåles ved domstolene. Det kan læses som indikationer for, at de adspurgte ikke er positivt indstillede over for straffeskærpelser. Ydermere skal bemærkes, at

fokusgrupperne generelt gerne ville se en nytte med straffen, bl.a. ved idømmelse af en restorativ straf i stedet for en ubetinget frihedsstraf.

4.4.6. I 2008 blev der af Justitsministeriets Forskningspulje bevilget midler til en undersøgelse af forebyggelse af fodboldoptøjer. Rapporten, 'Forebyggelse af fodboldoptøjer – en interviewundersøgelse', er udarbejdet af Kristian Rasmussen & Jonas Havelund.

Resumé:

Rigspolitiet udsendte i sommeren 2008 "National håndbog for den politimæssige indsats i forbindelse med fodboldkampe". Håndbogen er senest revideret i 2009. Ifølge kommissoriet er det ønskeligt, at der tilvejebringes en fælles strategi og fælles indsattaktiske retningslinjer i politikredsene i forbindelse med afvikling af fodboldkampe i Danmark. Nærværende projekt har til formål at analysere barrierer og muligheder for implementering af den nye strategi i landets politikredse. Som anført i projektansøgningen er projektdesignet primært en interviewundersøgelse, hvor der er foretaget 21 enkeltinterview og et fokusinterview med tre deltagere. Men i rapporten indgår ligeledes observationer foretaget i perioden efter håndbogens implementering, idet de bidrager med at identificere barrierer uden for Østjyllands Politikreds, som er den politikreds, hvor interviewene er foretaget i.

Nedenfor skal kort skitseres barrierer og muligheder for implementeringen af den nye nationale håndbog.

Barrierer: Det danske politis brug og opfattelse af det Mobile Indsatskoncept udgør en barriere på flere fronter. Der har således været en tendens til, at betjentene gerne forbliver inde i bilerne, hvilket i sagens natur vanskeliggør dialog. Den væsentligste årsag skal imidlertid findes i det mobile indsatskoncept, der ikke signalerer dialog. Samtidig har der været vanskeligheder med at forbinde dialog og indsatskoncept med hinanden, blandt andet fordi konceptet gerne forbindes med en offensiv og konfrontativ tænkning. En væsentlig barriere for implementeringen af håndbogen er desuden, at kendskabet til dens eksistens er forbavsende ringe blandt betjentene under indsatslederniveau. Håndbogen forekommer ikke specifik på væsentlige punkter, hvilket har givet anledning til en ikke ubetydelig variation i politikredsenes måde at fortolke håndbogen på. Praksis i politikredsene divergerer således fortsat, mod håndbogens hensigter og arbejdsgruppen kommissorium.

Muligheder: De fleste betjente kender til brugen af dialog i deres hverdagsarbejde. En af de væsentlige muligheder består således i, at betjentene i højere grad kobler fra deres hverdagserfaringer til brugen af dialog i forbindelse med store forsamlinger. Østjyllands Politikreds er på sin vis eksempel på, at deres fortolkning af håndbogen har vist sig at være en farbar vej. Trods politibe-

tjentenes skepsis overfor strategien har hovedparten, som har gjort sig erfaringer med Østjyllands Politis udlægning af håndbogen, stort set kun positivt at melde om den ændrede praksis.

Perspektiver: Østjyllands Politi modtog i 2009 rapporten 'Forebyggelse af fodboldoptøjer – observationer af Østjyllands Politis arbejde' skrevet af Kristian Rasmussen, Jonas Havelund og Rasmus Tranegaard Andersen. Rapporten påpegede blandt andet et behov for øget dialog med supporterne samt bedre efterretninger til understøttelse og validering af risikovurderinger. De politimæssige indsatser bar således præg af en forudindtaget opfattelse af supporterne frem for en aktuel og dynamisk risikovurdering med afsæt i et indgående kodekendskab til supporterne og en forståelse for risiko som en dynamisk og situationsafhængig størrelse. Rapporten mundede ud i en række anbefalinger, herunder påpegningsen af et behov for efteruddannelse med fokus på samspillet mellem dialog og risikovurderinger. Den handske har Østjyllands Politi taget op, idet man i et samarbejde med Institut for Idræt, Aarhus Universitet, har påbegyndt opbygningen af en "eventbetjentuddannelse", der sigter på politiets håndtering af masseforsamlinger såsom demonstrationer, fodbold, koncerter etc. Uddannelsen er forskningsbaseret, idet den integrerer den seneste viden inden for området. Uddannelsen indgår samtidig i et internationalt samarbejde med Merseyside Police og University of Liverpool, der på tilsvarende vis er i færd med at opbygge en uddannelse med fokus på "dialogue policing". Det engelske uddannelsesinitiativ skyldes den rapport, som Her Majesty's Inspectorate of the Constabulary (HMIC) fremkom med efter urolighederne under G20-topmødet i London i 2009. Heri fastslås det, at en forskningsbaseret tilgang skal danne grundlag for politiets "public order training". Det engelske og det danske uddannelsesinitiativ er unikke tiltag i international sammenhæng, og initiativerne nyder fra dansk side støtte fra Politiets Videnscenter, Rigspolitiet, der ser det som en mulighed for på sigt at lade centrale dele indgå i politiuddannelsen.

4.4.7. I 2007 blev der af Justitsministeriets Forskningspulje bevilget midler til en spørgeskemaundersøgelse blandt indsatte i forbindelse med et ph.d.-projekt om fængslets indre liv lavet af ph.d., cand. scient. soc. Linda Kjær Minke. Et lidt længere resumé af ph.d.-rapporten er tilgængelig på Justitsministeriets hjemmeside.

Resumé:

Hovedproblemstillingen for afhandlingen er den kultur, der består og udvikles blandt indsatte i danske fængsler samt de indsattes socialisering til denne kultur – den såkaldte prisoniseringsproces. Prisonisering er defineret som: En socialiseringsproces i fængslet, hvor den indsatte under fængselsopholdet i varierende grad tilslutter sig oppositionelle normer i retning mod de ansatte og det officielle fængselssystem, de forvalter og repræsenterer. Til at belyse prisonisering blandt indsatte i danske fængsler anno 2006-2009 er der benyttet kvalitative og kvantitative metoder. De kvalitative metoder omfatter deltagerobservation og interview indenfor et lukket fængsel. Den kvantitative metode omfatter en surveyundersøgelse blandt 1647 indsatte. Nogle væsentlige kvalitative re-

sultater er, at indsatte introduceres for og socialiseres til fængselslivet ved hjælp af kyndig vejledning fra medindsatte. Det væsentlige i denne forbindelse er socialiseringen til opfattelsen af 'os-dem', hvor indsatte forventes at optræde loyalt over for medindsatte. Nogle væsentlige resultater fra den kvantitative undersøgelse er, at prisoniseringsgraden afhænger af alder, tidligere straffe, kriminalitetens art og at indsættelse i sig selv initierer en prisoniseringsproces.

Såvel den kvalitative som kvantitative undersøgelse har derfor påvist, at prisonisering initieres under indsættelsen. I forhold til de indsatte verden er prisonisering overvejende positivt, men set i forhold til fængselssystemet og det omgivende samfund medfører det nogle klare implikationer, fordi der er tale om en oppositionel adfærd i forhold til det konventionelle samfund. Alene af den årsag bør der udvises stor forsigtighed med hensyn til anvendelse af frihedsstraf. Det er derfor et helt centralt fund i undersøgelsen, at prisonisering synes forbundet med i en periode at blive frihedsberøvet sammen med andre i samme situation. Alternativet til prisonisering og den hermed forbundne øgede kriminel orientering synes at være undladelse af frihedsberøvelse. Det vil sige brug af alternativer som samfundstjeneste, konfliktråd eller betinget dom og/eller 'udtynding' af i hvilket omfang, man anbringes sammen med andre dømte. Sidstnævnte kan være brug af elektronisk fodlænke eller placering på institutioner, hvor der også er andre personer til stede i personmiljøet end dømte, som det eksempelvis er tilfældet på Kriminalforsorgens Pension Skejby.

4.4.8. Af Justitsministeriets Forskningspulje blev der i 2010 bevilget midler til en fortsat undersøgelse af retshjælpstilbud. Undersøgelsen 'Retshjælp i Danmark – Delrapport II: Brugerundersøgelsen' er foretaget af Bettina Lemann Kristiansen.

Resumé:

Denne delrapport omhandler afrapportering af en empirisk undersøgelse foretaget af retshjælpstilbud. Undersøgelsen er gennemført som en spørgeskemaundersøgelse i en række udvalgte retshjælpsinstitutioner og advokatvægter.

I 'Delrapport II: Brugerundersøgelsen' redegøres for undersøgelsen af klienternes tilfredshed med retshjælpstilbuddene og den modtagne rådgivning og hjælp.

Der er udleveret et spørgeskema ved alle nye henvendelser i de forskellige retshjælpstilbud (retshjælpsinstitutioner og advokatvægter) i undersøgelsesperioden (Klient skema 1). Herudover har alle klienter i de sager, hvor der er indledt sagsbehandling i Århus Retshjælp, fået udleveret eller tilsendt et skema ved sagens afslutning (Klient skema 2).

Hovedresultaterne fra undersøgelsen: Brugertilfredsheden varierer lidt for de enkelte retshjælpstilbud – men det helt overordnede billede er, at klienterne er meget tilfredse med den modtagne hjælp. De føler, at de i høj grad har fået svar på deres spørgsmål, og at rådgivningen var forståelig. Langt de fleste vil benytte samme retshjælpstilbud igen, hvis de får brug for hjælp, ligesom de vil anbefale denne til familie og venner. 88 % af de klienter, der har udfyldt spørgeskemaet, svarende til godt 68 % af den samlede population, finder den modtagne rådgivning i høj grad forståelig, mens kun 0,5 % fandt rådgivningen i ringe grad forståelig. Hertil kommer, at 71 % af klienterne (og godt 56 % af den samlede population) mener, at de ved den første rådgivning har fået svar på deres spørgsmål. Næsten alle svarer, at de vil benytte retshjælpstilbuddet igen, hvis det bliver aktuelt, ligesom de vil anbefale dette til familie og venner.

Af besvarelsene af spørgeskemaet angående sagsbehandlingen ses, at 75 % af de klienter der har svaret, føler sig generelt velorienterede om sagens forløb. Godt halvdelen mener at have fået fuldt ud medhold i sagen. Andre 27 % mener at have fået delvis medhold. Dette betyder, at sagsbehandlingen tilsyneladende ofte fører til et for klienten gunstigt resultat. Undersøgelsen viser, at klienterne ofte har en mere positiv opfattelse af udfaldet end rådgiverne. De mener oftere at have fået fuldt ud medhold, end rådgivernes svar giver udtryk for. Dette kan dels være et udtryk for, at klienterne har en anden målestok for "medhold" – at dette for klienterne ikke kun omhandler at have fået juridisk medhold. Næsten alle (ca. 95 %) vil benytte Århus Retshjælp igen og anbefale dette til familie og venner.

Sagens udfald spiller dog en rolle for brugertilfredsheden. I hvert fald er graden af tilfredsheden størst blandt de klienter, der har fået medhold. Når besvarelsene af det første skema (brugertilfredshed efter første henvendelse) sammenholdes med besvarelsene af skema 2 (brugertilfredshed efter sagsbehandling er afsluttet) ses, at de klienter, der har fået fuldt ud medhold i sagen, nu er endnu mere tilbøjelige til at ville bruge retshjælpen igen eller anbefale denne, hvorimod hver femte, der ikke fik medhold i sagen, enten ikke vil eller ikke ved, om de vil benytte retshjælpen igen, ligesom de sandsynligvis ikke vil anbefale retshjælpen til andre. Samme mønster ses ved spørgsmålet om, i hvilken grad klienterne føler sig orienteret om sagens forløb og grundlaget for sagens afslutning.

Rapportens resultater indgår i et større forskningsprojekt om Retshjælp i Danmark. Se 'Delrapport I: Beskrivelse af retshjælpstilbuddene' (http://www.justitsministeriet.dk/fileadmin/downloads/Forskning_og_dokumentation/Forskningspulje/delrapport_I_retshjaelp_i_Danmark.pdf) for en beskrivelse af det samlede projekt.

Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalgs forslag til forskningsemner:

- Misbrugsbehandling og programvirksomhed i Kriminalforsorgen
- Behandlingstiltagenes betydning for fængselsmiljøet
- Afsonings- og arbejdsmiljø i fængslerne
- Udslusning og resocialisering efter endt straf
- Forebyggelse af tyveri og af dagliglivets kriminalitet
- Borgernes oplevelse af myndighederne og forandringer i myndighedernes funktionsmåde
- Straffesystemets samfundsmæssige betydning
- Forskning vedrørende forskellige perspektiver ved offerrollen og ofres holdning til straf og andre reaktioner
- De forskellige strafformer og de straffedes oplevelse heraf
- Ofre og gerningspersoners sundhedsmæssige status
- Kriminalitet som sundhedsfaktor
- Generel forskning om sammenhængen mellem narkotikamisbrug og kriminalitet
- Den retspolitiske beslutningsproces
- Evaluering af lovændring vedr. brug af anonyme vidner, antal anmodninger, sagernes art m.v.
- Håndtering af surrogatmoderskab – navnlig for børn født af en surrogatmoder i udlandet
- Den danske synsvinkel på harmonisering af familieretten i Europa
- Strafprocessuelle indgreb mod personer under den kriminelle lavalder
- Generel politiforskning
- Effekstudier af forskellige former for politirelaterede kriminalitetsbekæmpelsesmetoder
- Kriminalitetsvidenskabelige (crime science) undersøgelser af forskellige former for kriminalitet med henblik på forebyggelse/bekæmpelse